A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (negyedik tanács)

2025. március 6.*

„Előzetes döntéshozatal – Polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés – (EU) 2019/1111 rendelet – Hatály – Az 1. cikk (1) bekezdésének b) pontja és (2) bekezdésének e) pontja – A gyermek vagyona feletti rendelkezéssel kapcsolatos intézkedés – 7. cikk – Szülői felelősséggel kapcsolatos joghatóság – 10. cikk – Joghatósági kikötés – 1215/2012/EU rendelet – Hatály – Az 1. cikk (2) bekezdésének a) pontja – A természetes személyek személyi állapotára, valamint jog- és cselekvőképességére vonatkozó kizárások – A Bolgár Köztársaság és az Oroszországi Föderáció között a Bolgár Köztársaság Európai Unióhoz való csatlakozását megelőzően kötött kétoldalú megállapodásban szereplő joghatósági szabályok – E szabályok és a 2019/1111 rendeletben előírt szabályok közötti eltérések – EUMSZ 351. cikk – Az »összeegyeztethetetlenség« fogalma”

A C-395/23. sz. [Anikovi][i] ügyben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Sofiyski Rayonen sad (szófiai kerületi bíróság, Bulgária) a Bírósághoz 2023. június 29-én érkezett, és a Bírósághoz 2024. február 6-án érkezett, ugyanazon a napon hozott végzésével kiegészített 2023. június 24-i határozatával terjesztett elő az

E. M. A.,

E. M. A.,

M. I. A.

által indított eljárásban,

A BÍRÓSÁG (negyedik tanács),

tagjai: K. Lenaerts, a Bíróság elnöke, a negyedik tanács elnökeként eljárva, C. Lycourgos, a harmadik tanács elnöke, M. L. Arastey-Sahún, az ötödik tanács elnöke, S. Rodin és O. Spineanu-Matei (előadó) bírák,

főtanácsnok: J. Richard de la Tour,

hivatalvezető: R. Stefanova-Kamisheva tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2024. szeptember 12-i tárgyalásra,

* Az eljárás nyelve: bolgár.

[i] A jelen ügy neve fiktív. Az nem egyezik az eljárásban részt vevő egyetlen fél valódi nevével sem.

figyelembe véve a következők által előterjesztett írásbeli észrevételeket:

– E. M. A., E. M. A., valamint M. I. A. képviseletében L. S. Tsoncheva advokat,

– a spanyol kormány képviseletében I. Herranz Elizalde és P. Pérez Zapico, meghatalmazotti minőségben,

– a magyar kormány képviseletében Biró-Tóth Zs. és Fehér M. Z., meghatalmazotti minőségben,

– az Európai Bizottság képviseletében S. Noë, W. Wils és I. Zaloguin, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2024. november 28-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta következő

Ítéletet

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 2008. június 17-i 593/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet („Róma I”) (HL 2008. L 177., 6. o.; helyesbítés: HL 2009. L 309., 87. o.; a továbbiakban: „Róma I” rendelet) 4. cikke (1) bekezdése c) pontjának, a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2012. december 12-i 1215/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL 2012. L 351., 1. o.; a továbbiakban: „Brüsszel Ia” rendelet) 24. cikke 1. pontjának, valamint a házassági és szülői felelősségi ügyekben a joghatóságról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a gyermekek jogellenes külföldre viteléről szóló, 2019. június 25-i (EU) 2019/1111 tanácsi rendelet (HL 2019. L 178., 1. o.; a továbbiakban: „Brüsszel IIb” rendelet) 1. cikke (2) bekezdése e) pontjának és 7. cikke (1) bekezdésének értelmezésére vonatkozik.

2 E kérelmet a két kiskorú gyermek, E. M. A. és E. M. A. nevében annak érdekében indított nemperes eljárás keretében terjesztették elő, hogy bíróság engedélyezze, hogy édesanyjuk, M. I. A. hozzájárulásával eladhassák három, Bulgáriában található ingatlanon fennálló tulajdoni hányadukat.

Jogi háttér

A nemzetközi jog

3 A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége és a Bolgár Népköztársaság között 1975. február 19-én Moszkvában aláírt, a polgári, családjogi és bűnügyi jogsegélyről szóló megállapodást *(Recueil des traités des Nations Unies*, 1015. kötet, 14855. sz., 41. o.; a továbbiakban: orosz–bolgár megállapodás) Bulgáriában az 1975. április 15-i 784. sz. rendelettel (DV 33/1975. sz.) ratifikálták, és 1976. február 10-én tették közzé (DV 12/1976. sz., helyesbítés: DV 17/2014. sz.). E megállapodás 25. cikke ekképpen rendelkezik:

„(1) A szülők és gyermekek közötti jogviszonyokat a megállapodásban részes azon fél joga határozza meg, amelynek területén közös lakóhellyel rendelkeznek.

[…]

(6) Az (1), (2), (3), (4) és (5) bekezdésben említett jogviszonyok tárgyában történő határozathozatalra a megállapodásban részes azon fél igazságszolgáltatási szervei rendelkeznek joghatósággal, amelynek állampolgárságával a gyermek rendelkezik, vagy amelynek területén a gyermek lakóhellyel vagy tartózkodási hellyel rendelkezik.”

4 Az orosz–bolgár megállapodás 30. cikkének (2) bekezdése kimondja, hogy az ingatlanra vonatkozó jogügylet formáját annak a megállapodásban részes azon fél joga határozza meg, amelynek területén az ingatlan található.

Az uniós jog

A „Róma I” rendelet

5 A „Róma I” rendeletnek „A jogválasztás hiányában alkalmazandó jog” című 4. cikke (1) bekezdésének c) pontja a következőképpen rendelkezik:

„Ha a szerződésre alkalmazandó jogról nem született megállapodás a 3. cikknek megfelelően és az 5–8. cikk sérelme nélkül, a szerződésekre alkalmazandó jogot a következőképpen kell meghatározni:

[…]

c) ingatlannal kapcsolatos dologi jogra vagy ingatlannal kapcsolatos bérleti jogra vonatkozó szerződés esetén az ingatlan fekvése szerinti ország joga irányadó;

[…]”

A „Brüsszel Ia” rendelet

6 A „Brüsszel Ia” rendelet 1. cikke a következőket írja elő:

„(1) E rendeletet polgári és kereskedelmi ügyekben kell alkalmazni a bíróság jellegére való tekintet nélkül. […]

(2) E rendelet nem vonatkozik:

a) természetes személyek személyi állapotára, jog- és cselekvőképességére, […]

[…]”

7 A „Brüsszel Ia” rendelet 24. cikkének 1. pontja értelmében:

„A felek lakóhelyére való tekintet nélkül valamely tagállam következő bíróságai kizárólagos joghatósággal rendelkeznek:

1. az olyan eljárásokra, amelyeknek tárgya ingatlanon fennálló dologi jog vagy ingatlan bérlete, illetve haszonbérlete, annak a tagállamnak a bíróságai, ahol az ingatlan található.

[…]”

A „Brüsszel IIb” rendelet

8 A „Brüsszel IIb” rendelet (10), (19), (20) és (91) preambulumbekezdésének szövege a következő:

„(10) A gyermek vagyonát illetően ezt a rendeletet csak a gyermek védelmét szolgáló intézkedésekre kell alkalmazni, azaz a gyermek vagyonának gondozásával megbízott, a gyermeket képviselő vagy segítő személy vagy szerv kijelölésére és feladataira, valamint a gyermek vagyonának kezelésére, megóvására vagy rendelkezésre bocsátására. Ebben az összefüggésben ezt a rendeletet például olyan esetekben kell alkalmazni, amikor az eljárások tárgya a gyermek vagyonát kezelő személy vagy szerv kijelölése. A gyermek vagyonával kapcsolatos intézkedéseket, amelyek nem vonatkoznak a gyermek védelmére, továbbra is a [„Brüsszel Ia” rendelettel] kell szabályozni. Ugyanakkor lehetővé kell tenni e rendeletnek az előkérdésekkel kapcsolatos joghatóságra vonatkozó rendelkezései ilyen esetekben történő alkalmazását.

[…]

(19) A szülői felelősségi ügyekben a joghatóság jogalapja a gyermek mindenek felett álló érdekének figyelembevételével kerül kialakításra, és azzal összhangban kell alkalmazni. […]

(20) A gyermek mindenek felett álló érdekének védelme céljából a joghatóságot elsősorban a fizikai közelség kritériuma alapján kell meghatározni. Következésképpen a joghatóságot a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti tagállamhoz igazodva kell megállapítani, kivéve az e rendeletben meghatározott bizonyos esetekben, például, amikor megváltozik a gyermek tartózkodási helye, vagy a szülői felelősség jogosultjai között megállapodás alapján.

[…]

(91) Emlékeztetni kell arra, hogy az egy tagállam által az Unióhoz történt csatlakozásának időpontját megelőzően egy vagy több harmadik állammal kötött megállapodásokra az EUMSZ 351. cikke alkalmazandó.”

9 E rendelet „Hatály” című 1. cikke a következőket írja elő:

„(1) Ez a rendelet az alábbi polgári ügyekben alkalmazandó:

a) a házasság felbontása, különválás vagy a házasság érvénytelenítése;

b) a szülői felelősség megállapítása, gyakorlása, átruházása, korlátozása vagy megszüntetése.

(2) Az (1) bekezdés b) pontjában említett ügyek különösen az alábbiakat foglalhatják magukban:

[…]

e) a gyermek védelmét célzó intézkedések egy gyermek vagyonának kezelésével, megóvásával vagy rendelkezésre bocsátásával kapcsolatban.

[…]”

10 Az említett rendelet „Általános joghatóság” című 7. cikke kimondja:

„(1) Egy tagállam bíróságai joghatósággal rendelkeznek az olyan gyermek feletti szülői felelősségi ügyekben, aki a bíróság felhívásakor az adott tagállamban szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik.

(2) E cikk (1) bekezdését a 8–10. cikkre figyelemmel kell alkalmazni.”

11 A „Brüsszel IIb” rendelet „A joghatóság kikötése” című 10. cikkének (1) bekezdése a következőket mondja ki:

„Valamely tagállam bíróságai joghatósággal rendelkeznek a szülői felelősségi ügyekben, amennyiben az alábbi feltételek teljesülnek:

a) a gyermeket érdemi kötelék fűzi az említett tagállamhoz, különösen annál fogva, hogy:
   i. a szülői felelősség jogosultjainak legalább egyike szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik az adott tagállamban;
   ii. a gyermek korábbi szokásos tartózkodási helye az adott tagállam; vagy
   iii. a gyermek az adott tagállam állampolgára;

b) a felek, valamint a szülői felelősség minden egyéb jogosultja is:
   i. legkésőbb a bíróság megkeresésének időpontjában szabadon megállapodtak a joghatóságról; vagy
   ii. az eljárás folyamán kifejezetten kinyilvánította az adott joghatóság elfogadását, és a bíróság gondoskodott arról, hogy mindegyik fél tájékoztatást kapjon a joghatósággal szembeni kifogásemelési jogáról; és

c) a joghatóság gyakorlása a gyermek mindenek felett álló érdekét szolgálja.”

12 E rendelet 94–99. cikket magában foglaló VIII. fejezete szabályozza az említett rendelet más jogi aktusokhoz való viszonyát, beleértve egyes uniós tagállamok által a Szentszékkel kötött kétoldalú szerződésekkel való kapcsolatot.

A bolgár jog

13 A Zakon za zadalzheniata i dogovorite (a kötelmekről és a szerződésekről szóló törvény) 18. cikke értelmében az ingatlanok tulajdonjogának átruházására vagy ingatlanokkal kapcsolatos egyéb dologi jogok alapítására vonatkozó szerződéseket közjegyzői okiratba kell foglalni.

14 A Semeen kodeks (családjogi törvény) 130. cikkének (3) bekezdése értelmében a gyermek tulajdonát képező ingatlanok feletti rendelkezésre irányuló cselekmények a gyermek adott időpontban fennálló lakóhelye szerint illetékes Rayonen sad (kerületi bíróság) engedélyével végezhetők el, ha a rendelkezés nem ellentétes a gyermek érdekével.

Az alapügy tényállása és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

15 2023-ban a kérdést előterjesztő bírósághoz, a Sofiyski Rayonen sadhoz (szófiai kerületi bíróság, Bulgária) kérelmet nyújtottak be két orosz állampolgárságú kiskorú gyermek nevében, akiknek szokásos tartózkodási helye Németországban van, annak engedélyezése iránt, hogy értékesíthessék az apjuk halálát követően örökölt, Bulgáriában található három ingatlanon fennálló tulajdoni hányadukat.

16 A családjogi törvénykönyv 130. cikkének (3) bekezdése szerint ugyanis a gyermek tulajdonát képező ingatlanok értékesítését a gyermek érdekére tekintettel a területileg illetékes Rayonen sadnak (kerületi bíróság) kell engedélyeznie, mielőtt azt a kötelmekről és szerződésekről szóló bolgár törvény 18. cikke alapján közjegyző rögzíthetné.

17 A kérdést előterjesztő bíróság arra keresi a választ, hogy a bolgár bíróságok rendelkeznek-e joghatósággal az alapügyben szereplőhöz hasonló helyzetben. Rámutat egyrészt arra, hogy a Varhoven kasatsionen sad (legfelsőbb semmítőszék, Bulgária) ilyen helyzetben a bolgár bíróságok joghatóságát a belső jog rendelkezéseire, valamint az orosz–bolgár megállapodás 30. cikkének (2) bekezdésére alapítja, míg egy másik nemzeti bíróság a „Róma I” rendelet 4. cikke (1) bekezdésének c) pontjára is hivatkozik. A kérdést előterjesztő bíróság ugyanakkor úgy véli, hogy ez utóbbi rendelkezés a „Brüsszel Ia” rendelet 24. cikkének 1. pontjától eltérően nem releváns.

18 Másrészt e bíróság megjegyzi, hogy az olyan helyzet, mint amelyről az alapügyben szó van, a „Brüsszel IIb” rendelet hatálya alá is tartozhat, amennyiben egy olyan nemzetközi megállapodás, mint az orosz–bolgár megállapodás, nem tér el attól. Ez utóbbi esetben, e rendelet 7. cikke (1) bekezdésének megfelelően a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam bíróságai, a jelen esetben a német bíróságok rendelkeznének joghatósággal.

19 E körülmények között a Sofiyski Rayonen sad (szófiai kerületi bíróság, Bulgária) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

„1) Kiterjed-e a [»Brüsszel IIb«] rendelet 1. cikke (2) bekezdése e) pontjának hatálya a gyermek tulajdonát képező ingatlanok vagy ingatlantulajdoni hányadok feletti – például értékesítés útján történő – rendelkezésre vonatkozó bírósági engedély megadásával kapcsolatos nemperes eljárásokra is?

2) Melyik rendelet rendelkezései határozzák meg az Európai Unió valamely tagállama bíróságának a gyermek tulajdonát képező ingatlanok vagy ingatlantulajdoni hányadok feletti – például értékesítés útján történő – rendelkezésre vonatkozó bírósági engedély megadásával kapcsolatos nemperes eljárásokra vonatkozó joghatóságát: a [»Brüsszel IIb«] rendelet 7. cikkének (1) bekezdése (azon hely bírósága, ahol a gyermek szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik) vagy a [»Róma I«] rendelet 4. cikke (1) bekezdésének c) pontja, illetve az [»Brüsszel Ia«] rendelet 24. cikkének 1. pontja (azon hely bírósága, ahol az ingatlan található)?

3) Elsőbbséget élvez e a szülői felelősségi ügyekben fennálló joghatóságról szóló [»Brüsszel IIb«] rendelet rendelkezéseivel szemben egy valamely tagállam [(Bolgár Köztársaság)] és valamely harmadik állam (a Szovjetunió, illetve az Oroszországi Föderáció) között létrejött olyan kétoldalú nemzetközi megállapodás, amelyet a tagállam […] Unióhoz történő csatlakozását megelőzően kötöttek meg, ha ezt a nemzetközi megállapodást nem sorolja fel [e] […] rendelet VIII. fejezete?"

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Az első és második kérdésről

20 Elöljáróban meg kell állapítani, hogy bár a második kérdés említi a „Róma I" rendelet 4. cikke (1) bekezdésének c) pontját, az előterjesztő bíróság kifejti, hogy csak azért hivatkozott e rendelkezésre, mert egy bolgár bíróság e rendelkezésre alapította joghatóságát, azonban nem kétséges, hogy az említett rendelkezés, amely ténylegesen az alkalmazandó jogra, nem pedig a joghatóságra vonatkozik, a „Brüsszel Ia" rendelet 24. cikkének 1. pontjától eltérően nem releváns a második kérdés megoldása szempontjából.

21 Meg kell továbbá jegyezni, hogy – amint az az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, és amint azt a tárgyaláson az anya és a két érintett gyermek ügyvédje megerősítette – e gyermekek egyike az eljárás során nagykorúvá vált.

22 E körülmények között meg kell állapítani, hogy az együttesen vizsgálandó első és második kérdésével az előterjesztő bíróság lényegében arra keres választ, hogy a „Brüsszel IIb" rendelet vagy a „Brüsszel Ia" rendelet hatálya alá tartozik-e a valamely tagállamban szokásos tartózkodási hellyel rendelkező kiskorú gyermek nevében kért, a gyermek más tagállamban található ingatlanokon fennálló tulajdoni hányadának értékesítésére vonatkozó bírósági engedély.

23 A „Brüsszel IIb" rendelet 1. cikke szerint e rendeletet többek között a szülői felelősség gyakorlásával kapcsolatos polgári ügyekben kell alkalmazni. E rendelet 1. cikke (2) bekezdésének e) pontja értelmében ezek az ügyek különösen a „gyermek vagyonának kezelésével, megóvásával vagy rendelkezésre bocsátásával kapcsolatban a gyermek védelmét szolgáló" intézkedésekre vonatkoznak.

24 A „Brüsszel Ia" rendelet az 1. cikkének (1) bekezdése értelmében az eljáró bíróság jellegére való tekintet nélkül szabályozza a polgári és kereskedelmi ügyeket, és a 24. cikkének (1) bekezdéséből továbbá az is kitűnik, hogy a polgári és kereskedelmi ügyek körébe tartozik az „ingatlanon fennálló dologi jog". A „Brüsszel Ia" rendelet 1. cikke (2) bekezdésének a) pontja kizárja a rendelet hatálya alól „a természetes személyek személyi állapot[át], jog- és cselekvőképesség[ét]".

25 A jelen esetben, amint az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, az alapügy tárgyát képező bírósági engedély a kiskorú gyermek személyi állapotára, jog- és cselekvőképességére tekintettel hozott olyan intézkedés, amely a gyermek mindenekfelett álló érdekének védelmére irányul. A Bíróság ítélkezési gyakorlatából következik, hogy ezen engedély megszerzésének szükségessége egyenes következménye e személyi állapotnak, jog- és cselekvőképességnek, és az említett engedély az általa érintett jogi aktus tárgyától függetlenül a „Brüsszel IIb" rendelet 1. cikke (2) bekezdésének e) pontja értelmében vett, a szülői felügyelet gyakorlása keretében a gyermek vagyonának kezelésével, megóvásával vagy a vagyonról való rendelkezéssel kapcsolatos, a gyermek védelmét célzó intézkedésnek minősül, és a „Brüsszel IIb" rendelet 1. cikke

(2) bekezdésének a) pontja értelmében közvetlenül az érintett természetes személy jog- és cselekvőképességéhez kapcsolódik (lásd ebben az értelemben: 2013. október 3-i Schneider ítélet, C-386/12, EU:C:2013:633, 26. pont; 2015. október 6-i Matoušková ítélet, C-404/14, EU:C:2015:653, 28–31. pont).

26 Ezen elemekre és az uniós jogalkotónak a „Brüsszel IIb” rendelet (10) preambulumbekezdésében kifejezett szándékára tekintettel az olyan bírósági engedély, mint amelyről az alapügyben szó van, e rendelet hatálya alá tartozik, és a „Brüsszel Ia” rendelet nem alkalmazható.

27 E körülmények között a „Brüsszel IIb” rendelet 7. cikke (1) bekezdésének megfelelően főszabály szerint annak a tagállamnak a bíróságai rendelkeznek joghatósággal az ilyen engedély kiállítására, amelyben a gyermek a bírósághoz fordulás időpontjában szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik.

28 A fenti indokokra tekintettel az első és a második kérdésre azt a választ kell adni, hogy a „Brüsszel IIb” rendeletet úgy kell értelmezni, hogy a valamely tagállamban szokásos tartózkodási hellyel rendelkező kiskorú gyermek nevében kért, a gyermek más tagállamban található ingatlanokon fennálló tulajdoni hányadának értékesítésére vonatkozó bírósági engedély e rendelet 1. cikke (1) bekezdésének b) pontja értelmében vett szülői felelősséggel kapcsolatos ügyek körébe tartozik, mivel az e cikk (2) bekezdésének e) pontjában említett védelmi intézkedéseket érinti, így az említett rendelet 7. cikkének (1) bekezdése értelmében főszabály szerint annak a tagállamnak a bíróságai rendelkeznek joghatósággal az ilyen engedély kiadására, amelyben a gyermek a bírósághoz fordulás időpontjában szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik.

A harmadik kérdésről

29 Harmadik kérdésével az előterjesztő bíróság azt kívánja megtudni, hogy valamely tagállam és egy harmadik állam között e tagállam Unióhoz való csatlakozását megelőzően kötött kétoldalú szerződés akkor is eltérhet-e a „Brüsszel IIb” rendelet rendelkezéseitől, ha azt e rendelet VIII. fejezete nem említi.

Az elfogadhatóságról

30 Írásbeli észrevételeiben a spanyol kormány megkérdőjelezi a harmadik kérdés elfogadhatóságát, mivel az nem kapcsolódik az alapügy tárgyához, és mivel a kérdést előterjesztő bíróság nem bizonyította, hogy kapcsolat állna fenn az orosz–bolgár megállapodás és az uniós jog bármely rendelkezése között.

31 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy kizárólag az ügyben eljáró és határozathozatalra hivatott nemzeti bíróság hatáskörébe tartozik – az adott ügy sajátosságaira tekintettel – megítélni mind az előzetes döntéshozatal szükségességét ítéletük meghozatala szempontjából, mind pedig a Bíróság elé terjesztendő kérdések relevanciáját. Ebből következik, hogy az uniós jogra vonatkozóan előterjesztett kérdések releváns voltát vélelmezni kell. A Bíróság csak akkor utasíthatja el a nemzeti bíróságok által előterjesztett előzetes döntéshozatal iránti kérelmet, ha az uniós jog kért értelmezése nyilvánvalóan semmilyen összefüggésben nincs az alapügy tényállásával vagy tárgyával, ha a probléma hipotetikus jellegű, vagy ha nem állnak a Bíróság rendelkezésére azok a ténybeli vagy jogi elemek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy az elé terjesztett kérdésekre hasznos

választ adhasson (2021. november 23-i IS [Az előzetes döntéshozatalra utaló végzés törvénysértő jellege] ítélet, C-564/19, EU:C:2021:949, 60. és 61. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

32 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint, amelyet már a Bíróság eljárási szabályzata 94. cikkének a) és b) pontja is tükröz, az uniós jognak a nemzeti bíróság számára hasznos értelmezéséhez szükséges, hogy a nemzeti bíróság meghatározza az általa előterjesztett kérdések ténybeli és szabályozási hátterét, vagy legalábbis kifejtse azokat a ténybeli feltevéseket, amelyeken e kérdések alapulnak. Ezenfelül az eljárási szabályzat 94. cikkének c) pontja értelmében nélkülözhetetlen, hogy az előzetes döntéshozatalra utaló határozat tartalmazza azon okok ismertetését, amelyek miatt az előterjesztő bíróságban kérdés merült fel egyes uniós jogi rendelkezések értelmezésére vagy érvényességére vonatkozóan, valamint azt a kapcsolatot, amelyet az említett bíróság e rendelkezések és az alapeljárásban alkalmazandó nemzeti szabályozás között felállít (2023. december 21-i European Superleague Company ítélet, C-333/21, EU:C:2023:1011, 59. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

33 A jelen ügyben, amint arra a spanyol kormány az írásbeli észrevételeiben lényegében rámutatott, az előterjesztő bíróság az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik kérdésében nem említi kifejezetten az orosz–bolgár megállapodás azon rendelkezését, amely összeütközésbe kerülhet a „Brüsszel IIb” rendelet 7. cikkének (1) bekezdésében előírt joghatósági szabállyal, amely az e bíróság által hivatkozott egyetlen szabály, amennyiben e rendeletet kell alkalmazni.

34 Ugyanakkor az előzetes döntéshozatalra utaló határozatnak a szóban forgó ügy jogi hátterének ismertetésére vonatkozó indokolásában a kérdést előterjesztő bíróság e megállapodás 25. és 30. cikkére hivatkozik. Egyrészt kifejti, hogy a nemzeti ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy a belső jog rendelkezései, valamint az említett megállapodás 30. cikkének (2) bekezdése értelmében a bolgár bíróságok az ingatlan fekvése szerinti állam bíróságaként megállapítják joghatóságukat a családjogi törvény 130. cikkének (3) bekezdésében előírt engedély megadására.

35 Másrészt az orosz–bolgár megállapodás 25. cikkének (6) bekezdéséből az következik, hogy figyelembe véve azon tényt, hogy az alapügyben a kiskorú gyermek szokásos tartózkodási helye olyan államban – nevezetesen a Németországi Szövetségi Köztársaságban – van, amely nem részes fele az orosz–bolgár megállapodásnak, azon fél igazságszolgáltatási szervei, amelynek állampolgárságával a gyermek rendelkezik, azaz a jelen esetben az orosz igazságszolgáltatási szervek is rendelkezhetnek joghatósággal – amint arra a Bizottság az írásbeli észrevételeiben rámutatott – a megállapodás e rendelkezése alapján a kért engedély megadására.

36 A „Brüsszel IIb” rendelet 7. cikkének (1) bekezdésében foglalt joghatósági szabály, amint az a jelen ítélet 27. pontjában megállapításra került, főszabály szerint azon tagállam – a jelen esetben Németország – bíróságainak joghatóságát írja elő, amelynek területén a gyermek szokásos tartózkodási helye található.

37 Mivel e rendelkezés az orosz–bolgár megállapodás 25. cikkének (6) bekezdéséből, valamint az előzetes döntéshozatal iránti kérelemben hivatkozott nemzeti ítélkezési gyakorlat szerint e megállapodás 30. cikkének (2) bekezdéséből eredő joghatóságtól eltérő joghatóságot ír elő, a harmadik kérdésből, annak indokolásából és az előterjesztő bíróság által ismertetett jogi háttérből kellő egyértelműséggel kitűnik, hogy e kérdés az uniós jog és az említett megállapodás eltérő joghatósági szabályainak fennállása miatt kapcsolódik az alapügy tárgyához, és hogy az ott felvetett probléma nem pusztán hipotetikus jellegű.

38 E feltételek mellett azt kell megállapítani, hogy a harmadik kérdés elfogadható.

Az ügy érdeméről

39 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a nemzeti bíróságok és a Bíróság között az EUMSZ 267. cikkel bevezetett együttműködési eljárás keretében a Bíróság feladata, hogy a nemzeti bíróságnak az előtte folyamatban lévő ügy eldöntéséhez hasznos választ adjon. Ennek érdekében adott esetben a Bíróságnak át kell fogalmaznia az elé terjesztett kérdéseket. Ezenkívül előfordulhat, hogy a Bíróságnak olyan uniós jogi szabályokat kell figyelembe vennie, amelyekre a nemzeti bíróság a kérdésében nem hivatkozott (2021. július 15-i Ministrstvo za obrambo ítélet, C-742/19, EU:C:2021:597, 31. pont).

40 Az a körülmény ugyanis, hogy valamely nemzeti bíróság az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdést formálisan bizonyos uniós jogi rendelkezésekre hivatkozva fogalmazta meg, nem akadálya annak, hogy a Bíróság megadja e bíróság számára az uniós jog értelmezésének minden olyan elemét, amely hasznos lehet az utóbbi előtt folyamatban lévő ügy eldöntéséhez, akár hivatkozott ezekre a kérdéseinek megfogalmazásában, akár nem. E tekintetben a Bíróságnak kell a nemzeti bíróság által szolgáltatott információk összessége és különösen az előzetes döntéshozatalra utaló határozat indokolása alapján meghatározni az uniós jog azon rendelkezéseit, amelyeknek az értelmezése a jogvita tárgyára figyelemmel szükséges (2022. december 22-i Ministre de la Transition écologique és Premier ministre [Levegőszennyezéssel kapcsolatos állami felelősség] ítélet, C-61/21, EU:C:2022:1015, 34. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

41 Ki kell emelni, hogy az előterjesztő bíróság a harmadik kérdését lényegében annak megállapításával indokolta, hogy bár a „Brüsszel IIb” rendelet VIII. fejezete a címének megfelelően szabályozza e rendeletnek „más jogi aktusokhoz” való viszonyát, az e fejezetben említett jogi aktusok között nem szerepelnek az egy tagállam és valamely harmadik állam között létrejött olyan kétoldalú megállapodások, mint az orosz–bolgár megállapodás, kivéve az egyes tagállamok által a Szentszékkel kötött kétoldalú szerződéseket, amelyek a jelen ügyben nem relevánsak.

42 Ennek alapján a „Brüsszel IIb” rendelet (91) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy az egy tagállam által az Unióhoz történt csatlakozásának időpontját megelőzően egy vagy több harmadik állammal kötött megállapodásokra az EUMSZ 351. cikk alkalmazandó.

43 E körülmények között meg kell állapítani, hogy harmadik kérdésével az előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy az EUMSZ 351. cikket úgy kell-e értelmezni, hogy az szabályozza a valamely tagállam és egy harmadik állam között e tagállam Unióhoz történt csatlakozását megelőzően kötött kétoldalú megállapodás „Brüsszel IIb” rendelettel való viszonyát, amennyiben e rendelet VIII. fejezete nem említ ilyen megállapodást, és igenlő válasz esetén e megállapodás milyen körülmények között térhet el az említett rendelettől.

44 Az EUMSZ 351. cikk első bekezdése úgy rendelkezik, hogy az egyrészről egy vagy több tagállam, másrészről egy vagy több harmadik állam által egymás között 1958. január 1-je előtt, illetve a csatlakozó államok esetében a csatlakozásukat megelőzően kötött megállapodásokból eredő jogokat és kötelezettségeket a Szerződések rendelkezései nem érintik. E cikk második bekezdése úgy szól, hogy annyiban, amennyiben ezek a megállapodások nem egyeztethetőek össze a Szerződésekkel, az érintett tagállam vagy tagállamok megteszik a megfelelő lépéseket a

megállapított összeegyeztethetetlenség kiküszöbölésére. A tagállamok e cél érdekében szükség esetén segítséget nyújtanak egymásnak, és amennyiben indokolt, egységes magatartást tanúsítanak.

45 A Bíróságnak az EUMSZ 351. cikkre vonatkozó ítélkezési gyakorlatából kitűnik, hogy e rendelkezés arra irányul, hogy lehetővé tegye a tagállamok számára, hogy tiszteletben tartsák azokat a jogokat, amelyeket harmadik államok a nemzetközi joggal összhangban e tagállamoknak az Unióhoz történt csatlakozását megelőzően kötött egyezményekből eredeztetnek, valamint hogy teljesítsék az azokból következő kötelezettségeiket (lásd ebben az értelemben különösen: 2012. február 9-i Luksan ítélet, C-277/10, EU:C:2012:65, 61. pont; 2022. január 13-i MIUR és Ufficio Scolastico Regionale per la Campania ítélet, C-282/19, EU:C:2022:3, 55. pont; 2024. március 14-i Bizottság kontra Egyesült Királyság [A legfelsőbb bíróság ítélete] ítélet, C-516/22, EU:C:2024:231, 60. pont).

46 Ezenfelül az EUMSZ 351. cikk első bekezdése olyan szabálynak minősül, amely alkalmazási feltételeinek teljesülése esetén lehetővé teheti az uniós jog, akár az elsődleges, akár a másodlagos jog – alkalmazásától való eltérést (2022. október 28-i Generalstaatsanwaltschaft München [Kiadatás és *ne bis in idem*] ítélet, C-435/22 PPU, EU:C:2022:852, 119. és 121. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

47 A Bíróság ugyanakkor kimondta, hogy ha valamely uniós jogi szabályt valamely nemzetközi egyezmény meghiúsíthat az EUMSZ 351. cikk első bekezdése értelmében, ennek kettős feltétele az, hogy az uniós szerződéseknek az érintett tagállamban történő hatálybalépését megelőzően kötött egyezményről legyen szó, és hogy az érintett harmadik állam ebből eredően olyan jogokat élvezzen, amelyek e tagállam általi tiszteletben tartását megkövetelheti (2024. március 14-i Bizottság kontra Egyesült Királyság [A legfelsőbb bíróság ítélete] ítélet, C-516/22, EU:C:2024:231, 64. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

48 A Bíróság azt is megállapította, hogy a tagállami bíróságok feladata annak vizsgálata, hogy az uniós jog és az EUMSZ 351. cikkben említett valamely nemzetközi egyezmény közötti esetleges összeegyeztethetetlenség kiküszöbölhető-e azáltal, hogy ez utóbbi – a lehetőségekhez mérten és a nemzetközi jog tiszteletben tartásával – az uniós joggal összhangban lévő értelmezést kap. Amennyiben nem lehetséges az egyezmény uniós joggal összeegyeztethető értelmezése, a tagállamok az EUMSZ 351. cikk második bekezdése értelmében kötelesek megtenni a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy megszüntessék ezen egyezmény uniós joggal való összeegyeztethetetlenségét, adott esetben oly módon, hogy felmondják azt. Addig azonban, amíg e megszüntetésre nem kerül sor, az EUMSZ 351. cikk első bekezdése megengedi ezen egyezmény további alkalmazását (2020. október 22-i Ferrari ítélet, C-720/18 és C-721/18, EU:C:2020:854, 68. és 69. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

49 A jelen ítélet 44–48. pontjából következik, hogy amennyiben az egy tagállam által az Unióhoz történt csatlakozásának időpontját megelőzően egy vagy több harmadik állammal kötött megállapodás nem kerül említésre valamely uniós jogi aktusban, az e jogi aktus és e megállapodás közötti viszonyt – amint arra a „Brüsszel IIb” rendeletet illetően e rendelet (91) preambulumbekezdése emlékeztet – az EUMSZ 351. cikk hivatott, az elsődleges jog általános rendelkezéseként szabályozni. Feltéve, hogy az ilyen megállapodásban részes harmadik államot olyan jogok illetik meg, amelyek tiszteletben tartását megkövetelheti a szóban forgó tagállamtól, az EUMSZ 351. cikk lehetővé teszi e tagállam számára, hogy e megállapodás szabályait alkalmazza, még akkor is, ha azok – mivel nem értelmezhetők az uniós joggal

összhangban – összeegyeztethetetlenek az uniós joggal. Összeegyeztethetetlenség esetén az említett tagállam továbbra is alkalmazhatja az említett megállapodás szabályait, amíg az ezen összeegyeztethetetlenség kiküszöböléséhez szükséges intézkedések hatályba nem lépnek.

50 A jelen ügyben a kérdést előterjesztő bíróság feladata elsősorban annak vizsgálata, hogy a Bolgár Köztársaság által az Unióhoz történt csatlakozását megelőzően kötött orosz–bolgár megállapodás tartalmaz-e olyan szabályokat, amelyeknek e tagállam általi tiszteletben tartását az Oroszországi Föderáció megkövetelheti.

51 Amennyiben ez az eset áll fenn, a kérdést előterjesztő bíróság feladata másodsorban annak vizsgálata, hogy az orosz–bolgár megállapodás összeegyeztethetetlen-e a „Brüsszel IIb” rendelettel, amennyiben e két jogi aktus az alapeljárás körülményei között nem ugyanazon bíróság joghatóságát írja elő.

52 E vizsgálat keretében nemcsak a „Brüsszel IIb” rendelet 7. cikkének (1) bekezdését kell figyelembe venni, hanem e rendelet 7. cikkének (2) bekezdését is, amely szerint e cikk (1) bekezdését e rendelet „8–10. cikk[é]re figyelemmel kell alkalmazni”, amely megfogalmazás – amint az az említett rendelet (20) preambulumbekezdéséből következik – az uniós jogalkotó azon szándékát tükrözi, hogy bizonyos esetekben a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti bíróságoktól eltérő, a fizikai közelség kritériuma alapján meghatározott bíróságok joghatóságát írja elő.

53 E tekintetben a „Brüsszel IIb” rendelet 10. cikkének (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy szülői felelősségi ügyekben valamely tagállam bíróságai három feltétel teljesülése esetén rendelkeznek joghatósággal.

54 E rendelkezés a) pontja szerint az érintett gyermeket érdemi kötelék fűzi e tagállamhoz, azzal a pontosítással, hogy a „különösen” kifejezés miatt az a) pontban szereplő három eset felsorolása nem kimerítő jellegű, az érdemi kötelék fennállása tehát más olyan tényező alapján is megállapítható, amely releváns azon eljárás keretében, amelynek tekintetében a „Brüsszel IIb” rendelet 10. cikkében előírt joghatósági kikötés alkalmazását kérik, és amely konkrét és jelentős kapcsolatot hoz létre az említett tagállam és e gyermek személyes érdekei között.

55 Az említett rendelkezés előírja, hogy a feleknek, valamint a szülői felelősség minden egyéb jogosultjának a b) pont i. alpontja szerint legkésőbb a bíróság megkeresésének időpontjában szabadon meg kell állapodniuk a joghatóságról, vagy a b) pont ii. alpontja szerint az eljárás folyamán kifejezetten ki kell nyilvánítaniuk az adott joghatóság elfogadását, és ez utóbbi esetben a bíróság gondoskodik arról, hogy mindegyik fél tájékoztatást kapjon a joghatósággal szembeni kifogásemelési jogáról.

56 Ugyanezen rendelkezés c) pontja kimondja, hogy a joghatóság gyakorlása a gyermek mindenek felett álló érdekét szolgálja. E pont a „Brüsszel IIb” rendelet (19) preambulumbekezdését tükrözi, amely többek között kimondja, hogy a szülői felelősségi ügyekben a joghatóság jogalapja a gyermek mindenek felett álló érdekének figyelembevételével kerül kialakításra. Következésképpen a joghatóságot mindenekelőtt e mindenek felett álló érdek alapján kell meghatározni. A gyermek mindenek felett álló érdeke kizárólag úgy védhető, ha a bíróság minden egyes esetben megvizsgálja, hogy az e rendelet 10. cikkének (1) bekezdése alapján kívánt joghatóságra vonatkozó megállapodás összhangban van-e az említett érdekkel (lásd ebben az értelemben: 2014. október 1-jei E. ítélet, C-436/13, EU:C:2014:2246, 45. és 47. pont).

57 A kérdést előterjesztő bíróság ennélfogva megállapíthatja joghatóságát a „Brüsszel IIb” rendelet alapján, feltéve hogy először is meggyőződik arról, hogy az előtte indított eljárás keretében konkrét és jelentős kapcsolat áll fenn a Bolgár Köztársaság és az érintett gyermek személyes érdekei között, mint például abban az esetben, ha e gyermek tulajdoni hányadokkal rendelkezik az e tagállamban található ingatlanokon, másodsorban tekintettel arra, hogy az alapeljáráshoz hasonló nemperes eljárásban nincs alperes, a kiskorú gyermek anyja mint a szülői felelősség egyedüli gyakorlója az eljárás során kifejezetten elfogadja az említett bíróság joghatóságát, miután tájékoztatták a joghatósággal szembeni kifogásemelési jogáról, harmadszor pedig azt, hogy e joghatóságot a gyermek mindenek felett álló érdekét szem előtt tartva gyakorolják.

58 Amennyiben a kérdést előterjesztő bíróság úgy ítélné meg, hogy az alapügyben az orosz–bolgár megállapodás összeegyeztethetetlen a „Brüsszel IIb” rendelettel, mivel az az e rendelet 7–10. cikkében kijelölt bíróságoktól eltérő bíróságokra ruházza a joghatóságot, annyiban a jelen ítélet 48. pontjában felidézett ítélkezési gyakorlatnak megfelelően, harmadsorban meg kell vizsgálnia, hogy ezen összeegyeztethetetlenség kiküszöbölhető-e e megállapodás említett rendelettel összhangban álló értelmezése révén. Nemleges válasz esetén, és amennyiben nem jogosult ezen összeegyeztethetetlenség kiküszöbölésére, a kérdést előterjesztő bíróság, negyedsorban, alkalmazhatja az említett megállapodás szabályait, és figyelmen kívül hagyhatja a „Brüsszel IIb” rendelet szabályait.

59 Hangsúlyozni kell azonban, hogy bár a tagállamok bíróságainak kétségtelenül meg kell vizsgálniuk, hogy az uniós jog és egy korábbi kétoldalú megállapodás – mint például az orosz–bolgár megállapodás – közötti esetleges összeegyeztethetetlenség kiküszöbölhető-e azáltal, hogy e megállapodást – a lehetőségekhez mérten és a nemzetközi jog tiszteletben tartásával – az uniós joggal összhangban értelmezik, e bíróságok nem kötelesek megvizsgálni, hogy az uniós jog és az ilyen egyezmény közötti esetleges összeegyeztethetetlenség kiküszöbölhető-e az uniós jognak az említett megállapodással összhangban álló értelmezésével vagy alkalmazásával.

60 Következésképpen a nemzeti bíróság nem élhet a jelen ítélet 57. pontjában említett azon lehetőséggel, hogy a „Brüsszel IIb” rendelet 7. cikkének (1) bekezdésében foglalt általános joghatósági szabály alkalmazása helyett az uniós jognak az orosz–bolgár megállapodással való összeegyeztetése érdekében az említett rendelet 10. cikke (1) bekezdésének a) pontja, b) pontjának ii. alpontja és c) alpontja értelmében megállapítja hatáskörét, és ezáltal az alapügyben felmerült jogvita körülményei között megállapítja, hogy az említett megállapodás összeegyeztethető az uniós joggal, mivel mindkettő ugyanazt a joghatósági fórumot írja elő e jogvita keretében.

61 A fenti indokokra tekintettel a harmadik kérdésre azt a választ kell adni, hogy az EUMSZ 351. cikket úgy kell értelmezni, hogy az szabályozza a valamely tagállam és egy harmadik állam között e tagállam Unióhoz történt csatlakozását megelőzően kötött kétoldalú megállapodás „Brüsszel IIb” rendelettel való viszonyát, amennyiben – bár e rendelet VIII. fejezete nem említ ilyen megállapodást – az olyan jogokat biztosít, amelyek tiszteletben tartását az említett megállapodásban részes harmadik állam megkövetelheti az érintett tagállamtól. Az ilyen megállapodás és a „Brüsszel IIb” rendelet közötti olyan összeegyeztethetetlenség esetén, amelyet e tagállam bírósága nem tud kiküszöbölni az előtte folyamatban lévő, olyan jogterületre vonatkozó eljárás keretében, amelyet e megállapodás és e rendelet egyaránt szabályoz, e bíróság mindaddig alkalmazhatja az említett megállapodás szabályait az említett rendeletben meghatározott szabályok helyett, amíg az ezen összeegyeztethetetlenség kiküszöböléséhez szükséges intézkedések hatályba nem lépnek, pontosítva, hogy az említett tagállamnak meg kell tennie a megfelelő lépéseket ezen intézkedések elfogadása és végrehajtása érdekében.

A költségekről

62 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (negyedik tanács) a következőképpen határozott:

1) **A házassági és szülői felelősségi ügyekben a joghatóságról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a gyermekek jogellenes külföldre viteléről szóló, 2019. június 25-i (EU) 2019/1111 tanácsi rendeletet**

   a következőképpen kell értelmezni:

   a valamely tagállamban szokásos tartózkodási hellyel rendelkező kiskorú gyermek nevében kért, a gyermek más tagállamban található ingatlanokon fennálló tulajdoni hányadának értékesítésére vonatkozó bírósági engedély az e rendelet 1. cikke (1) bekezdésének b) pontja értelmében vett szülői felelősséggel kapcsolatos ügyek körébe tartozik, mivel az e cikk (2) bekezdésének e) pontjában említett védelmi intézkedéseket érinti, így az említett rendelet 7. cikkének (1) bekezdése értelmében főszabály szerint annak a tagállamnak a bíróságai rendelkeznek joghatósággal az ilyen engedély kiadására, amelyben a gyermek a bírósághoz fordulás időpontjában szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik.

2) **Az EUMSZ 351. cikket úgy kell értelmezni, hogy az szabályozza a valamely tagállam és egy harmadik állam között e tagállam Európai Unióhoz történt csatlakozását megelőzően kötött kétoldalú megállapodás 2019/1111 rendelettel való viszonyát, amennyiben – bár e rendelet VIII. fejezete nem említ ilyen megállapodást – az olyan jogokat biztosít, amelyek tiszteletben tartását az említett megállapodásban részes harmadik állam megkövetelheti az érintett tagállamtól. Az ilyen megállapodás és a 2019/1111 rendelet közötti olyan összeegyeztethetetlenség esetén, amelyet e tagállam bírósága nem tud kiküszöbölni az előtte folyamatban lévő, olyan jogterületre vonatkozó eljárás keretében, amelyet e megállapodás és e rendelet egyaránt szabályoz, e bíróság mindaddig alkalmazhatja az említett megállapodás szabályait az említett rendeletben meghatározott szabályok helyett, amíg az ezen összeegyeztethetetlenség kiküszöböléséhez szükséges intézkedések hatályba nem lépnek, pontosítva, hogy az említett tagállamnak meg kell tennie a megfelelő lépéseket ezen intézkedések elfogadása és végrehajtása érdekében.**

Aláírások